

ŁUKASZ P. RATAJCZAK
ORCID: 0000-0001-7889-1200
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
e-mail: ratay@amu.edu.pl

TRANSPOZYCJA MODELU OJCOSTWA W PRZESTRZENI ŻYCIA SPOŁECZNEGO. OBSZARY, IMPLIKACJE ORAZ POTRZEBA EDUKACYJNYCH WZMOCNIENÍ

WPROWADZENIE

Podjęta w niniejszym opracowaniu tematyka przemian w obrębie ojcostwa budzi coraz większe zainteresowanie, nie tylko wśród familiologów czy też szerszego grona badaczy rodziny i ról, w jakie wchodzi jej członkowie, ale także szeroko pojętej opinii publicznej. Współczesne zachowania mężczyzn związane z realizacją roli ojca są znacząco odmienne od tych, które definiowały patriarchalny model ojcostwa, i ukazują głębię dokonujących się przeobrażeń.

Wzrost zainteresowania problematyką męskości i rolą ojca przyczynił się więc do dynamicznego rozwoju studiów nad mężczyznami (*men's studies*), ale przede wszystkim uruchomił proces zmian zakorzenionych zarówno w świadomości społecznej, jak i osobistej. Zainicjował ponadto szereg różnorodnych działań badawczych odnoszących się do rzeczywistych zachowań ojców wobec dzieci i relacji z nimi oraz konstruowania ojcowskiej tożsamości (Dąbrowska-Wnuk i Soroka, 2017). Nowa konstelacja ról rodzicielskich (w tym roli ojca) dobieranych indywidualnie przez jednostki tworzące rodzinę pozwala twierdzić, że staje się ona formacją coraz bardziej egalitarną, a nową jakością ojcostwa uznać należy za zjawisko silnie związane z przemianami w obrębie układu życia rodzinnego, postępującymi w tym właśnie kierunku (Bierca, 2019).

Transpozycja modelu ojcostwa odnosi się więc do przemian, jakie obserwuje się w ramach stopniowego, a w ostatnich dekadach nasilonego, odchodzenia od tradycyjnych wzorów i oczekiwań dotyczących roli ojca na rzecz kreowania nowych stylów rodzicielskiego funkcjonowania współczesnych mężczyzn. W kontekście tych przeobrażeń zachodzących w strukturach cywilizowanego świata

ojcostwo i rola ojca przestają być społecznie i zarazem precyzyjnie określonym schematem pełnienia roli rodzicielskiej, generowanym nierzadko z uwzględnieniem swoistych w tym obszarze stereotypów, budujących jednoznaczną wizję ojcowskiego świata.

W coraz większym stopniu ojcostwo staje się indywidualnym projektem współczesnych mężczyzn – ojców; wyborem kreowanym na miarę ich indywidualnych potrzeb i możliwości oraz w oparciu o coraz to nowszą wiedzę, społeczne obserwacje i wspólne partnerskie ustalenia. Tak rozumiane ojcostwo postrzegane jest jako szczególnie rodzaj wspólnego (rodzinnego) doświadczenia, konstruowanego na podstawie równoważonego zaangażowania obojga rodziców, którzy wypełniają zadania opiekuńczo-wychowawcze bez wyraźnego ich podziału na ojcowskie i macierzyńskie. Sprzyja to w efekcie tworzeniu i rozwijaniu relacji opartych na równości mężczyzny i kobiety pełniących najbardziej kluczowe społecznie role, w tym rzecz jasna role rodzicielskie i zawodowe (Atkinson, 2022; Bakiera, 2014; Bierca, 2019). Przyjmuje się więc współcześnie, że poza urodzeniem dziecka i karmieniem piersią, a więc zadaniami właściwymi wyłącznie kobietom, wszystkie pozostałe aktywności rodzicielskie w takim samym stopniu mogą być wykonywane przez każde z rodziców (Tryc, 2021).

Jakkolwiek zmiany w zakresie sposobu pełnienia roli ojca obserwuje się od co najmniej kilku dekad, to wydaje się jednak, że w ostatnich latach nowa jakość ojcostwa budzi coraz większe zainteresowanie nie tylko badaczy, ale także jest przedmiotem analiz i czynionych w ich efekcie zmian w różnych obszarach życia społecznego. Prowadzą one wprost do znaczących implikacji zarówno w życiu mężczyzn, jak i ich partnerek oraz dzieci. Wskutek detradycjonalizacji i zarazem reorganizacji kluczowych ról rodzinnych zmienia się więc współcześnie zarówno pozycja matki, ojca, jak też samego dziecka. Role poszczególnych członków definiuje się zatem na nowo, podkreślając zarazem zmiany, jakie w obrębie każdej z nich zachodzą.

Nowy, zaangażowany w opiekę nad dzieckiem mężczyzna-ojciec aktywny jest także zawodowo, podobnie zresztą jak jego partnerka – nowa matka, która łączy wychowanie z realizacją własnych pasji i pracą (Sikorska, 2009). Wyłaniają się więc w zakresie ról rodzicielskich nowe drogi ich realizacji, konstruowane w przypadku matek na zmianie z modelu rodzinnego na obywatelsko-zawodowy (matka jako aktywna uczestniczka życia gospodarczego i społecznego), natomiast wśród ojców – z modelu skoncentrowanego na pracy na model rodzinny (Ratajczak i Kozłowska, 2023). Podkreślenia zatem wymaga fakt, że zarówno sfera życia rodzinnego, jak i zawodowego stają się w równym stopniu dostępne obu płciom i co więcej, same jednostki chcą być w obu tych sferach obecne i zaangażowane (Bierca, 2019).

Zmiany te znajdują odzwierciedlenie w przepisach prawa pracy (Ustawa, 2023), unijnych dyrektywach (Dyrektywa, 2019), rozwiązaniach dla firm, w szeroko rozumianych mediach, w tym na blogach (Bilińska, 2018), w mediach społecznościowych, na stronach internetowych oraz w przestrzeni edukacyjnej (warsztaty dla ojców). Obejmują one swym zasięgiem wiele obszarów życia rodzinnego, prowadzą do znaczących konsekwencji w życiu wszystkich członków tworzących rodzinę, wyznaczają określone trendy i kierunki, generują swoiste w tym obszarze potrzeby.

Przedmiotem narracji kreowanej w tym opracowaniu jest zatem próba omówienia zmian zachodzących w obrębie jednej z kluczowych ról rodzinnych, jaką jest rola ojca, z uwzględnieniem najbardziej istotnych obszarów, w których one występują, wskazaniem ich skutków, jak też swoistych potrzeb w zakresie społecznego ich wzmacniania. Należy przyjąć bowiem założenie, zgodnie z którym zmiana modelu ojcowskiego z tradycyjnego na nowy, egalitarny i zaangażowany, z punktu widzenia współczesnej rodziny i możliwości optymalizacji rozwoju każdego z jej członków jest aktualnie najbardziej pożądana; należy zatem czynić starania służące utrwalaniu i upowszechnianiu się nowej jakości ojcowskiego funkcjonowania mężczyzn.

ZMIANY MODELU PEŁNIENIA ROLI RODZICIELSKIEJ PRZEZ WSPÓŁCZESNYCH MĘŻCZYZN. OBSZARY I IMPLIKACJE

Zmieniający się model rodzicielskiego funkcjonowania mężczyzn z tradycyjnego (patriarchalnego) na model opisywany w kategoriach ojcostwa egalitarnego i coraz bardziej zaangażowanego w relację z dzieckiem od najwcześniejszych momentów jego życia, również prenatalnego, odpowiada przemianom zachodzącym w obrębie współczesnej rodziny. Te z kolei są efektem szeroko rozumianych społecznych, kulturowych, gospodarczych oraz demograficznych transformacji, u podstaw których leżą globalizujące się procesy demokratyzacji sfery prywatnej (Sikorska, 2012), indywidualizacji życia rodzinnego (Dybowska, 2018; Mariański, 2017), zmiany przekonań na temat ról rodzicielskich (Cabrera i in., 2014), przemian rynku pracy, rozwoju myśli feministycznej, w tym także rosnącej potrzeby samorealizacji kobiet w zawodowej sferze ich życia, jak również upowszechnienie edukacji czy rozwój globalnej sieci komunikacyjnej (Walczak, 2021). Należy zatem zmiany w obrębie ojcostwa rozumieć jako jeden z ważniejszych elementów będących swoistym następstwem szerszych procesów, znaczących dla kształtu rodziny. Wydaje się też, że przeobrażenia w zakresie ról ojcowskiej są niezbędne do urzeczywistnienia procesów dekonstruujących tradycyjne struktury życia rodzinnego i sprzyjają wyłanianiu się nowych, umożliwiających powstawanie takich zjawisk jak zaangażowane ojcostwo.

Przemiany, o których mowa, przebiegają w dość jednoznacznie określonym kierunku (sygnalizowanym już wcześniej), osadzone są w przestrzeni rodziny oraz mają swój osobliwy rodowód historyczny. Interesujący więc, z punktu widzenia podjętego w artykule namysłu, zdaje się być okres przełomu XX i XXI wieku. Zmienia się bowiem wtedy podejście w badaniach empirycznych nad ojcostwem i następuje wzrost zainteresowania badaczy zagadnieniami obejmującymi pełnienie roli rodzicielskiej przez mężczyzn. Początkowo, w latach 70. XX wieku, dominowały badania nad problematyką nieobecności ojca, nie tylko rzecz jasna fizyczną, w tym jej skutkami dla szeroko pojętego funkcjonowaniu dziecka, ale też całej rodziny. Przełomowe wydają się badania Arcimowicza (2003), który uchwycił zmiany w spostrzeganiu roli mężczyzny w perspektywie przemian społeczno-kulturowych, jakie zachodziły w Polsce po 1989 roku. Wyniki badań dotyczące wzorów męskości w obrębie kategorii *mężczyzna w życiu rodzinnym* pokazały, że obok tradycyjnie ukonstytuowanych modeli *żywicziela rodziny*, *głowy rodziny* oraz *srogiego wychowawcy* pojawiły się także i takie, które sygnalizowały nowy wzór męskości, tym samym zachodzące w obrębie ojcostwa przemiany, a więc model mężczyzny *partnera* i *opiekuna dziecka*. Neguje się w nim mit tradycyjnej męskości, przy jednoczesnej akceptacji równości płci w przestrzeni życia publicznego i prywatnego (Arcimowicz, 2008).

Przejście od modelu emocjonalnie, a i często fizycznie zdystansowanego, rygorystycznego ojca/mężczyzny do modelu poniekąd wzorowanego na macierzyństwie – z jego wrażliwością, bliskością emocjonalną, zaangażowaniem w działania na rzecz dziecka – spowodowało, że ojcowie zaczęli być widoczni w przestrzeni życia codziennego, w przekazach medialnych, w literaturze, również w poradnikach, w których napotkać można rozdziały dla ojców, a nawet całe książki, które przeznaczone są właśnie dla nich (Sikorska, 2012). Aktywna obecność ojców, a więc ich większe zaangażowanie w działalność opiekuńczo-wychowawczą znalazła swoje odzwierciedlenie w badaniach empirycznych, w których coraz częściej przedmiotem analiz czyniono relację ojca z dzieckiem i wynikające zeń korzyści. Tendencja ta utrzymuje się współcześnie, jakkolwiek zaznaczyć należy, że badania wśród ojców wciąż podejmowane są rzadziej aniżeli badania wśród matek (Sosnowski, 2018).

Zmiany w obrębie modelu ojcowskiego, które obserwowano na przełomie XX i XXI wieku, spowodowały, że w dyskursie badawczym pojawiły się dwa odrębne kierunki ich analizy (Bierca, 2019), które w zasadzie obowiązują także i dziś (choć wydaje się, że coraz mniej). W pierwszym zmiany modelu ojcowskiego rozpatruje się w kontekście utraty stabilnej i zarazem silnej pozycji w rodzinie. Stanowisko to wiąże się z postrzeganiem modelu ojcowskiego jako konstrukt w znacznej mierze budowanego w oparciu o czynniki zewnętrzne, zatem sposób pełnienia roli ojca warunkowany jest zmianami zachodzącymi w społeczeństwie.

Przemiany, o których tu mowa, traktuje się w kategoriach kryzysu. Towarzyszą temu swoiste określenia, w tym między innymi *ojca na ławce rezerwowych* czy ojca jako *męskiej matki* (Kornas-Biela, 2001).

Drugi kierunek analiz prowadzonych w zakresie problematyki ojcostwa, współcześnie intensywnie rozwijany i wciąż zyskujący na popularności, opiera się na założeniu sprawczości mężczyzn pełniących rolę ojca, którzy w sposób świadomy i samodzielny decydują o formie i jednocześnie sposobie budowania i rozwijania relacji z dzieckiem (Dąbrowska-Wnuk i Soroka, 2017; Ostrouch-Kamińska, 2011; Włodarczyk, 2022). W efekcie tych eksploracji badawczych wiedza o współczesnym ojcostwie jest coraz bardziej rozległa, a uchwycone w toku prowadzonych badań zmiany w coraz szerszym zakresie funkcjonują w języku, którym opisuje się przeobrażenia w ramach modelu ojcowskiego. Wskazuje się więc na zjawisko *nowego ojca* (*new father*) i *nowego ojcostwa* (*new fatherhood*), *zaangażowanego i świadomego ojcostwa*; mówi się też o *nowoczesnych, aktywnych i współczesnych ojcach*, jak również o *nowej instytucji ojcostwa* (Dzwonkowska-Godula, 2011; Lewicka, 2020; Sikorska, 2009; Sosnowski, 2018; Sosnowski i Konaszewski, 2018; Szlendak, 2011; Zielińska-Król, 2013). Zjawisko *nowego ojca* w literaturze przedmiotu bywa także określane jako np. *generatywne ojcostwo* (*generative fathering*), *pozytywnie zaangażowane ojcostwo* (*positively involved fathering*), *odpowiedzialne ojcostwo* (*responsible fathering*), *obecne ojcostwo* (*hands-on fathering*) oraz *ojcostwo opiekuńcze* (*nurturant fathering*) (Marks i Palkovitz, 2004, za: Walczak, 2021).

Taki kierunek nie tylko empirycznego działania, ale także budowania narracji o współczesnym ojcostwie, wydaje się słuszny z wielu powodów. Przede wszystkim obecność i zaangażowanie ojca w strukturach nowej rodziny dostarcza znaczących korzyści dla prawidłowego rozwoju dziecka, co więcej, mężczyzny-ojca; jest także korzystne dla relacji rodzicielskiej oraz związku, w którym każdy z podmiotów pełniących role rodzicielskie otrzymuje możliwość spełniania się również na innych polach aktywności. Analiza przemian w zakresie współczesnego ojcostwa integruje zatem trzy kluczowe obszary, które spójnie kreują obraz nowych ojców, a więc i nowego sposobu realizacji ich roli rodzicielskiej.

Pierwszy z wymienionych obszarów zmian, jakie dokonują się w zakresie ojcostwa, i zarazem kluczowy obejmuje jakość osobiwej relacji budowanej pomiędzy ojcem a dzieckiem. Tu z całą stanowczością tego wywodu należy podkreślić, że obecność ojca w życiu dziecka jest warunkiem koniecznym do jego prawidłowego rozwoju i służy jego optymalizacji, stąd cieszy fakt, że znamiennej cechą *nowych ojców* jest uczestnictwo w życiu dzieci od najwcześniejszych etapów ich funkcjonowania (Bieńko, 2018). W tym zakresie znaczące jest więc i to, że *aktywnych i świadomych ojców* coraz bardziej postrzega się jako mężczyzn troskliwych, wrażliwych na potrzeby dziecka, systematycznie i konsekwentnie

uczestniczących w działaniach opiekuńczych i wychowaniu, nawiązujących trwałe relacje charakteryzujące się silną więzią emocjonalną. Taki stan rzeczy odzwierciedla się także w języku, w pojęciu *fathering* – *ojcowanie*, którego używa się do opisu konkretnych działań mężczyzn ojców opierających się na relacji uczuciowej, a więc budowania ojcostwa poprzez kontakt z dzieckiem i dla dziecka (Dąbrowska-Wnuk i Soroka, 2017). Tu warto dodać, że w Polsce w coraz szerszym zakresie używa się określenia *tacierzyństwo* w mówieniu o nowym, nacechowanym silnym zaangażowaniem w relacje z dzieckiem sposobie pełnienia roli ojca (Budrowska, 2008).

Podjęmując zagadnienia relacji ojca z dzieckiem w kontekście nowego sposobu pełnienia roli rodzicielskiej przez mężczyzn, nie sposób pominąć kluczowego zagadnienia, które w zasadzie współcześnie staje się symbolem nowej jakości ojcostwa, i co więcej, pozwala na jego wnikliwe badanie. Mowa tu o ojcowskim zaangażowaniu, które jako kategoria pojęciowa znane jest w literaturze przedmiotu i badaniach nad ojcostwem od kilku co najmniej dekad (Lamb, 1987). Z uwagi jednak na zmiany, jakie zachodzą w sposobach pełnienia ról rodzicielskich i szerzej w rodzinie, zaangażowanie ojcowskie, jak się wydaje, nabiera nowego znaczenia i staje się przedmiotem analiz empirycznych. W teoretycznym rozpoznaniu zaangażowanie rodzicielskie, w tym ojcowskie, rozumiane jest jako swoista długotrwała aktywność (poznawcza, emocjonalna i behawioralna) skoncentrowana na realnie wykonywanych zadaniach wpisanych w rolę ojca, czyli na zadaniach związanych z opieką i wychowaniem. Rodzicielstwo zaangażowane jawi się zatem jako osobliwa aktywność ukierunkowana na optymalizację rozwoju dziecka, poprzez kreowanie odpowiednich warunków dla kształtowania jego kompetencji społecznych i intelektualnych, z zapewnieniem poczucia bezpieczeństwa włącznie. Zaangażowanie ojcowskie wymaga od ojców przede wszystkim aktywnej obecności zarówno tej fizycznej, jak i psychicznej (Sapińska, 2020), a więc i dużej wrażliwości na potrzeby i zarazem możliwości dziecka. Konieczna jest zatem pełna gotowość ojców do dostosowywania ich aktywności do każdej fazy rozwojowej dziecka (Bakiera, 2014). Stopień zaangażowania zatem może zmieniać się w zależności od wielu czynników, takich jak: stadium rozwojowe rodzica i dziecka, priorytety i zobowiązania związane z pracą zawodową, cechy indywidualne, nastawienie wobec kwestii współdzielenia się opieką (Palkovitz, 1997; za: Walczak, 2021). Istotne jest jednak, by możliwe było zaangażowanie ojca od najwcześniejszych momentów życia dziecka. Okazuje się, że wczesne zaangażowanie, w pierwszym roku życia, stanowi podstawę dla ciągłego zaangażowania ojców w opiekę nad dzieckiem, które trwa co najmniej do jedenastego roku życia (Norman i in., 2023).

Może się ono przejawiać w wielu obszarach, które obejmują swym zasięgiem zróżnicowane aspekty funkcjonowania zarówno dzieci, jak i ojców. Wśród nich

wymienia się komunikację, a w jej ramach słuchanie, rozmawianie, okazywanie zainteresowania, troski; wskazuje się także na wsparcie emocjonalne i okazywanie uczuć poprzez przytulanie, całowanie, utrzymywanie kontaktu wzrokowego. Kluczowym obszarem zaangażowania ojcowskiego jest również opieka rozumiana w szerokim tego słowa znaczeniu (Muszyńska, 2015), a więc uwzględniająca przede wszystkim zaspokajanie potrzeb dziecka, nadzór nad nim i jego ochronę. W tym zakresie zaangażowani ojcowie zajmują się karmieniem, ubieraniem, ochroną zdrowia, zapewniają bezpieczeństwo, nadzorują postępy szkolne, ale również kontakty z rówieśnikami i czas spędzany w przestrzeni wirtualnej. Ponadto w ramach ojcowskiego zaangażowania wskazuje się na obszary związane z dostarczaniem dóbr, a więc i też utrzymywaniem dziecka, finansowaniem jego edukacji i opieki zdrowotnej. Nie bez znaczenia pozostają także czynności powiązane z dzieckiem, takie jak pranie, prasowanie, gotowanie oraz działania logistyczne, dostępność, w tym wspólne spędzanie czasu i uczestnictwo w różnych wydarzeniach, wspólna zabawa, zakupy, jedzenie posiłków, spędzanie wakacji oraz wspólne zainteresowania. Ojcowskie zaangażowanie może się także przejawiać w obrębie procesów mentalnych oraz działań związanych z planowaniem, jak i nauką (Palkovitz, 1997, za: Walczak, 2021).

Szczególnie interesujące w temacie ojcowskiego zaangażowania wydają się informacje płynące z badań empirycznych. Marianna Dąbrowska-Wnuk i Justyna Soroka (2017) badały zaangażowanie mężczyzn, przyszłych ojców, w proces oczekiwania narodzin dziecka, zestawiając je ze stylem przywiązania do partnerki. Autorki zakładały, że ten dość swoisty rodzaj zaangażowania ojcowskiego warunkowany może być jakością relacji łączącej partnerów. Badania te pokazały, że przywiązanie bezpieczne w największym stopniu sprzyja zaangażowaniu ojców w przebieg ciąży i rozwój dziecka, zanim się jeszcze ono narodzi, oraz że pozabezpieczna więź małżeńska nie musi stanowić czynnika uniemożliwiającego podejmowanie jakiegokolwiek formy zaangażowania przyszłych ojców (w takiej sytuacji zaangażowanie występuje w postaci procesów umysłowych). Podkreślenia zatem wymaga fakt, że wspólne doświadczenie ciąży i porodu daje partnerom poczucie satysfakcji i spełnienia; elementy te są kluczowe z kolei dla budowania i rozwijania wzajemnych relacji w związku, jak również kształtowania dojrzałej postawy rodzicielskiej. Mężczyźni aktywnie obecni i uczestniczący w procesie prenatalnego rozwoju dziecka, po jego narodzinach wykazują wyższy poziom zaangażowania oraz łatwość w tworzeniu relacji z dzieckiem (Kornas-Biela, 2001; Bielawska-Batorowicz, 2006, za: Dąbrowska-Wnuk i Soroka, 2017). Wyniki tych badań potwierdzają zmiany dokonujące się w modelu ojca, obejmujące wzrost aktywności rodzicielskiej mężczyzn i to od najwcześniejszych momentów życia dziecka, także tego prenatalnego. Dane te mają kluczowe znaczenie dla postrzegania ojców w struk-

turach życia społecznego, albowiem do niedawna rola ojca nabierała znaczenia dopiero w okresie, w którym dziecko osiągało wiek szkolny.

Zaangażowanie ojcowskie bada się także w kontekście pozytywnego oddziaływania ojca na rozwój dziecka. Badania empiryczne prowadzone w ostatnich dekadach potwierdzają, że obecny i aktywnie uczestniczący w życiu dziecka ojciec, poprzez działania opiekuńczo-wychowawcze, w tym ilość i jakość spędzanego czasu, korzystnie oddziałuje na rozwój dorastającej jednostki (Liu i in., 2021; McWayne i in., 2013; Wang i in., 2022). Wskazuje się między innymi na to, że aktywne zaangażowanie ojców w opiekę nad niemowlęciem wiąże się z niższym ryzykiem opóźnień rozwojowych w obszarach motoryki dużej i małej oraz w sferach osobistego i społecznego rozwoju (Kato i in., 2023); wzmacnia ponadto rozwój poznawczy, szczególnie w sytuacji, w której zaangażowanie ojcowskie ukierunkowane jest na działania edukacyjne (Cano i in., 2019). Podkreśla się także, że im bardziej ojciec jest zaangażowany w rozwój dziecka, tym niższy jest poziom jego zachowań problemowych (Nafisah i in., 2023), gdyż dobra relacja z ojcem pozwala na poszerzanie repertuaru działań wspierających, szczególnie w okresie wczesnej adolescencji (Włodarczyk, 2021).

Wyniki badań podkreślające implikacje dla rozwoju dziecka generowane zaangażowaniem ojców mają znaczenie aplikacyjne; dają początek konkretnym działaniom wzmacniającym zmianę modelu ojcowskiego.

Nowy paradygmat roli rodzicielskiej mężczyzn, definiowany poprzez coraz większe zaangażowanie w opiekę i wychowanie dziecka oraz partnerstwo rodzicielskie, determinuje także przemiany w obrębie znaczenia, jakie współcześni mężczyźni przypisują ojcostwu oraz jak sami siebie w tej roli spostrzegają. Przyjąć należy bowiem, że elementy te uznać można za znaczące czynniki kształtujące jakość ojcowskich działań. Kluczowe zatem wydaje się pytanie, czy w narracji współczesnych mężczyzn o ojcostwie obserwuje się detradycjonalizację ról rodzicielskich, a więc opisywane w tym opracowaniu zmiany modelu ojcowskiego. Podkreśla się w literaturze przedmiotu, że jakkolwiek obserwuje się wzrost liczby ojców pełniących swoją rodzicielską rolę w sposób bardziej współczesny, to wciąż niemała grupa mężczyzn realizuje tradycyjny model ojcostwa (Janowicz i Włodarczyk, 2022). Nowy sposób pełnienia roli ojca nakłada na współczesnego mężczyznę specyficzny zespół norm i oczekiwań, które stale się zmieniają i aktualizują. Nie dziwi zatem fakt, że *nowy ojciec* w kontekście stawianych wobec niego nowych wymagań, przy jednoczesnym wciąż jeszcze silnym wpływie elementów patriarchalnego modelu ojcostwa, bywa bezradny i zestresowany (Szleniak, 2011). Odejście w sposobie pełnienia jednej z najbardziej kluczowych ról w życiu mężczyzny od tego, co znane i wspólne dla wszystkich (w modelu tradycyjnym), a przyjęcie tego, co nowe i kreowane raczej indywidualnie, powoduje, że ojcostwo współcześnie stanowi nie lada wyzwanie, generuje szereg trudności.

Mężczyźni pełniący więc współcześnie rolę ojca balansują pomiędzy tym, co nowoczesne, a tym, co tradycyjne – patriarchalne; wspólnie z matką tworzą rodzinę z jednej strony, z drugiej zaś czerpią satysfakcję z zaangażowania w opiekę nad dzieckiem i dzielenia w sposób zrównoważony codziennych obowiązków z partnerką (Bierca, 2019).

Niezależnie jednak od sposobów interpretacji obecnego modelu ojcostwa stwierdzić należy, że nowy styl pełnienia roli ojca staje się coraz bardziej powszechny, a aktywna obecność w życiu dziecka uznawana jest za jeden z kluczowych obszarów funkcjonowania i rozwoju współczesnych mężczyzn. W coraz większym stopniu zmienia się ich rodzicielska świadomość, znacznie częściej bowiem dostrzegają potrzebę zaangażowania się w życie dziecka od momentu narodzin, a nawet wcześniej (Wróblewska-Skrzek, 2017). Zmianę tę można zaobserwować także w kontekście wykorzystywania przez mężczyzn urlopów ojcowskich. Po nowelizacji Kodeksu pracy będącej następstwem przyjęcia przez Polskę unijnej dyrektywy *work-life balance*, w 2023 roku liczba mężczyzn korzystających z urlopu rodzicielskiego zwiększyła się nawet czterokrotnie w porównaniu do analogicznego wcześniejszego okresu (Coraz więcej..., 2024). Z badań Marty M. Biercy (2014) wynika, że urlop ojcowski w opinii niemal 70% mężczyzn stanowi dobry sposób na zaangażowanie ojców w opiekę nad dziećmi i ma znaczenie w kontekście budowania relacji partnerskich w rodzinie (65% badanych). Zdaniem ponad połowy mężczyzn biorących udział w badaniu (53%) urlopy ojcowskie nie zaburzają naturalnego podziału ról rodzinnych.

Wyniki badań Anny Walczak (2021) pozwalają stwierdzić, że ojcowie postrzegają siebie jako aktywnych rodziców zarówno w obszarze zaangażowania behawioralnego, jak i emocjonalnego. W przypadku tego pierwszego najczęściej pokazują swoim dzieciom nowe rzeczy i uczą ich nowych umiejętności (94%), bawią się z dzieckiem (94%) oraz spędzają z nim czas poza domem (92,5%). W kontekście zaangażowania emocjonalnego współcześni ojcowie okazują uczucia swoim dzieciom, mówią im, że je kochają, przytulają je (97%) oraz mówią dziecku, że jest ono dla nich ważne (95%). Dane te zdają się być spójne z wynikami badań, które zostały zrealizowane dla marki Bulldog w ramach kampanii My Manly Way. Wynika z nich, że mężczyźni oceniają siebie jako rodziców wspierających, troskliwych oraz wyrozumiałych. Postawa taka pozwala, w przeświadczeniu mężczyzn, na unikanie błędów popełnianych przez ich ojców (Zabłocka, 2022). Zaangażowanie w opiekę i wychowanie dziecka, szczególnie od najwcześniejszych momentów jego życia, pozwala więc mężczyznom na uwalnianie się ze schematów tradycyjnej męskości (Szlendak, 2009) i tym samym na dokonywanie indywidualnych wyborów związanych z ojcostwem i szerzej – rodziną.

Trzecim z obszarów, w którym toczą się zmiany związane z ojcostwem, jest przestrzeń relacji międzyrodzicielskiej. Założyć można, że nowy, zaangażowany

ojciec, który w działalności opiekuńczo-wychowawczej podejmowanej wobec dziecka realizuje zadania w sposób równoważny z jego matką, sprzyja przede wszystkim budowaniu partnerskich relacji rodzicielskich. Wskazuje się zatem na partnerstwo rodzicielskie, współrodzicielstwo czy też na pojęcie *symetrycznego dwurodzicielstwa* oznaczającego włączenie obojga rodziców na równych prawach w opiekę nad dzieckiem i nawiązywanie równie silnej więzi z dzieckiem przez matkę i ojca (Gębka, 2007). Jak podkreśla Joanna Ostrouch-Kamińska (2015), partnerskie rodzicielstwo zakłada więc „równowagę w zakresie zaangażowania małżonków/partnerów w opiekę, życie i wychowanie swoich dzieci, wspólne ponoszenie trudów tego zadania, odpowiedzialności – przy czym podział zadań jest wynikiem umowy, wspólnej decyzji i wspólnie wynegocjowanego rozwiązania” (s. 109).

Ponadto zaangażowanie ojca w sprawowanie opieki może też mieć inne konsekwencje. Jedną z nich jest pozytywny wpływ na relacje między rodzicami. Badania przeprowadzone wśród brytyjskich rodziców wskazują, że wraz ze wzrostem relatywnego udziału ojców w opiece nad dzieckiem rośnie zadowolenie matek z relacji ze swoim partnerem (Michoń, 2016). Jakość tych relacji zwrrotnie uznaje się z kolei za jeden z istotnych czynników wpływających na poziom zaangażowania mężczyzny w relację z dzieckiem i opiekę nad nim. Kluczowe wydają się tu nie tylko wsparcie ze strony partnerki oraz dobra współpraca, ale także zrozumienie w kwestiach wychowawczych i związanych z prowadzeniem domu (Janowicz i Włodarczyk, 2022).

Zaangażowane ojcostwo i jego znaczenie dla budowania partnerstwa zarówno rodzicielskiego, jak i w związku należy uznać za swoisty dla nowej rodziny element, sprzyjający budowaniu egalitarnych relacji pomiędzy mężczyzną-ojcem a kobietą-matką. Służy więc upowszechnianiu się modelu rodziny partnerskiej, który, jak wynika z badań CBOS, jest najczęściej preferowanym modelem życia rodzinnego wśród Polek i Polaków (Bożewicz, 2020). Funkcjonowanie w takiej rodzinie pozwala na samorealizację kobiet i mężczyzn nie tylko w sferze zawodowej, rodzinnej, ale także osobistej, daje satysfakcję z relacji w związku oraz sprzyja aktywnemu rodzicielstwu (Zięba-Kołodziej, 2012).

Interesujące w kontekście podejmowanej w tym miejscu narracji wydaje się zestawienie badań Joanny Włodarczyk z roku 2014 i 2022 (2014, 2022) dotyczących przekonań i (deklarowanych) zachowań ojców w zakresie opieki nad dzieckiem. Porównania, o którym tu mowa, dokonał Kamil Janowicz (Father_ing, b.d.), wskazując, że w odniesieniu do roku 2014 nastąpił spadek odsetka ojców popierających, zarówno na poziomie przekonań, jak i realizacji, egalitarny podział obowiązków rodzicielskich. W obrębie przekonań największy spadek odnotowano w takich obszarach, jak: podejmowanie decyzji w ważnych sprawach związanych z dzieckiem (z 95% do 83%), wspólna zabawa (z 96% do 82%), pomaganie dziec-

ku w nauce (z 89% do 78%), kontaktowanie się z wychowawcami/nauczycielami (z 83% do 75%), ogarnianie spraw związanych ze zdrowiem dziecka (z 82% do 74%), uprawianie sportu (z 78% do 65%). Natomiast w kwestii podziału obowiązków pomiędzy rodzicami największe w zasadzie różnice odnotowano w obszarze zabawy z dzieckiem (z 86% do 75%). Prezentowane tu zestawienie pozwala zauważyć także, że jest więcej par (dostrzegalny wzrost procentowy), w których oboje partnerów (w deklaracji ojca) w porównywalnym stopniu opiekuje się niemowlęciem. Dane te potwierdzają konieczność wzmocnienia nowego, zaangażowanego modelu ojcostwa w różnych przestrzeniach życia społecznego.

POTRZEBA EDUKACYJNYCH WZMOCNIENÍ NOWEGO MODELU OJCOSTWA

Przedstawione w niniejszym opracowaniu informacje potwierdzają, że obecny i aktywnie włączający się w życie swojego dziecka i rodziny ojciec to korzyści nie tylko dla rozwoju dorastającej jednostki, ale także dla relacji rodzicielskiej, partnerskiej oraz własnego wzrostu. Transpozycja ojcostwa w kierunku większego zaangażowania w opiekę i wychowanie staje się faktem i w coraz szerszym zakresie zaznacza się w obszarze życia rodzinnego, który także podlega znaczącym i zarazem osobliwym przemianom. *Nowe ojcostwo* ocenia się zatem jako zjawisko z wielu względów dobre i należy je traktować w kategoriach znaczącego zysku w kulturze (Fujiwara i in., 2010; Kato i in., 2023; Kroll i in., 2016).

Jakkolwiek współcześnie wiele się zmieniło w zakresie modelu ojcostwa, a więc i w sposobie pełnienia jednej z najważniejszych ról rodzinnych, to jednak wciąż wiele jest do zrobienia w zakresie umacniania i upowszechniania zaangażowanego ojcostwa. Potrzeby w tym obszarze są duże, albowiem silnie ugruntowany we współczesnej kulturze tradycyjny model ojcostwa, wraz z siłą właściwych mu stereotypów ukrytych zarówno w oczekiwaniach społecznych, jak też w ogólnym systemie instytucji i struktur, w jakie uwikłane są jednostki, powoduje swoiste ograniczenia w promowaniu i rozpowszechnianiu nowej jakości pełnienia roli ojcowskiej w różnorodnych obszarach życia. Sytuacja taka powoduje, że mężczyźni niekiedy pod pozorami nowoczesnej zmiany stereotypowo realizują rolę rodzicielską, co Tomasz Szlendak (2009) nazywa „smarowaniem patriarchytu pachnącym kremem” (s. 71).

Przeciwdziałanie wszelkim ograniczeniom i utrudnieniom w zakresie upowszechniania się nowego ojcostwa wymaga wdrażania działań o zróżnicowanym charakterze oraz zakresie i skierowanych wobec różnorodnych podmiotów, w tym rzecz jasna mężczyzn, ale nie tylko. Przede wszystkim chodzi o to, by wskutek działalności głównie edukacyjnej i wspierającej osiągać, z jednej strony, większe zaangażowanie ojców w realizację obowiązków opiekuńczych i zarazem prze-

zwyciężanie nierówności w relacjach rodzinnych (Diniz i in., 2021), z drugiej natomiast, coraz wyższy poziom społecznej i kulturowej akceptacji modelu ojcostwa zaangażowanego w różnych sferach życia. W tym obszarze konieczne wydaje się wzmacnianie społecznej wiedzy obejmującej na przykład korzyści płynące z aktywnej obecności ojców w rodzinie.

Osiągnięcie tak znaczących efektów wymaga transformacji w obrębie systemowych czynników, „które stanowią o wartości opieki w społeczeństwie i wpływają na to, kto wykonuje tę pracę. Czynniki te to m.in. zmiany w prawie i regulaminach, zasoby na odpowiednim poziomie i przejrzyste plany wdrożeniowe; zmiany w funkcjonowaniu instytucji takich jak szkoły, miejsca pracy i placówki opieki zdrowotnej; zmiany w kulturze, narracjach i normach kulturowych dotyczących płci i pracy opiekuńczej oraz zmiany w życiu publicznym, prywatnym i źródłach utrzymania” (Barker i in., 2021, s. 4).

Wdrożenie zmian w tak wielu obszarach stanowi współcześnie kluczowe wyzwanie w zakresie różnorodnych sektorów organizacji życia społecznego, w tym polityki społecznej i rodzinnej, edukacji czy też rynku pracy.

Punktem wyjścia dla projektowania określonych działań służących wzmacnieniu nowego modelu ojcostwa są dostępne dziś dane płynące z badań empirycznych obejmujących swym zasięgiem m.in. zagadnienia ojcowskiego zaangażowania. Wiedząc dziś, że aktywne włączanie się ojców w opiekę nad dzieckiem bezpośrednio po jego narodzinach ma kluczowe znaczenie dla dalszego ich zaangażowania (Fagan i Norman, 2016), należy czynić wszystko, by stwarzać mężczyznom określone warunki i możliwości dla podejmowania przez nich działalności opiekuńczej. Wiedza ta uzasadnia zatem konieczność wprowadzania uprawnień do urlopów ojcowskiego lub rodzicielskiego zarezerwowanych wyłącznie dla ojców, dobrze wynagradzanych i niezbywalnych, tak by zapewniać możliwość bezpośredniego udziału mężczyzn w opiece od najwcześniejszych momentów życia dziecka (Norman i in., 2023). Dziś takie rozwiązania płyną wraz z wprowadzoną dyrektywą unijną *work-life balance* (Dyrektywa, 2019); wzmacniania wymaga tu kluczowa kwestia korzystania przez mężczyzn z ustawowo przyznawanych im uprawnień.

Przekonanie o znaczeniu zaangażowania ojców w opiekę nad dzieckiem i związanego z nim przywileju korzystania z urlopów wymaga podejmowania szeroko rozumianych działań edukacyjnych realizowanych w społeczeństwie, w tym także wśród samych mężczyzn, tak by uświadamiać znaczenie relacji i tworzącej się od samego początku więzi ojciec – dziecko. Znaczące w obszarze działalności edukacyjnej wydaje się uwrażliwianie na potrzeby ojców wynikające z zaangażowania w opiekę i w odpowiedzi na to zaangażowanie organizowanie wsparcia osób mających wiedzę i doświadczenie w opiece nad dzieckiem, przede wszystkim z najbliższego otoczenia ojców, ale nie tylko. Istotne znaczenie w zakresie wzmacniania ojcowskiego zaangażowania mają zatem także i przedstawi-

cele różnorodnych instytucji zajmujących się wsparciem małego dziecka, w tym opieki zdrowotnej: położne, pielęgniarki, lekarze oraz pracownicy żłobków, klubów malucha, jak też instytucji wspierających rodzinę. Ważne jest, by wszyscy podkreślali wagę kontaktów dziecka z ojcem i traktowali go jako pełnoprawnego opiekuna (Grużewska, 2014).

Dla prowadzonych tu rozważań wokół edukacyjnych wzmocnień nowego modelu ojcostwa znaczące są zapisy raportu *Ojcostwo na świecie 2021*, w którym jego autorzy (Barker i in., 2021) wskazują na kluczowe obszary działań, uznających pełny udział mężczyzn w opiece nad dzieckiem za część potrzebnej rewolucji, lokującej opiekę w centrum zainteresowania nie tylko ekonomii, społeczeństw, ale także praktyki życia codziennego. Dotyczą one między innymi regulacji i kampanii na rzecz równego podziału pracy opiekuńczej pomiędzy mężczyznę i kobietę, zapewnienia w ramach polityki krajowej równego dostępu do urlopów rodzicielskich, przemian w obrębie instytucji ochrony zdrowia, tak by skutecznie propagowały zaangażowanie się ojców już od okresu prenatalnego rozwoju, promowania ojcowskiej opieki zarówno w szkołach, mediach, jak i pozostałych instytucjach, które kreują lub wzmacniają normy społeczne, czy wreszcie – reorganizacji w miejscach pracy polegającej na wdrażaniu elastycznych urlopów, pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz możliwości realizacji zobowiązań zawodowych w formule zdalnej.

Konieczna więc wydaje się koalicja różnorodnych podmiotów i ich zintensyfikowanych działań na rzecz promowania i zarazem upowszechniania nowego, zaangażowanego modelu ojcostwa.

PODSUMOWANIE

Transpozycja modelu ojcostwa, która w znacznej mierze jest efektem dynamicznych przemian szeroko rozumianego społeczeństwa i wartości, niesie wiele korzyści, nie tylko tych odnoszących się do dzieci, mężczyzn będących ojcami, ale także całej rodziny. Opisywane w opracowaniu przeobrażenia modelu ojcostwa, zawierające w sobie z jednej strony znaczącą różnorodność wynikającą z procesu indywidualizacji życia rodzinnego, z drugiej, swoistą elastyczność sprzyjają, po pierwsze, większej akceptacji dla równości płci w obrębie pełnionych ról rodzicielskich, w tym zaangażowania ojców w życie rodzinne w większym stopniu aniżeli dotychczas, po drugie, wyrównują szanse kobiet w obszarze ich zawodowego funkcjonowania i wreszcie – wydają się także ważnym czynnikiem wspierającym różnorodne typy rodziny.

Jak można sądzić, zmiany te nie są łatwe dla uczestniczących w nich podmiotów, wymagają bowiem wypracowania osobliwych schematów działania, polegają-

cego na łączeniu i zarazem równoważeniu różnych sfer życia. Jakkolwiek sytuacja taka stwarza niepowtarzalną szansę optymalizacji jakości funkcjonowania, to jednak może także generować liczne utrudnienia, nie tylko jednostkowe. Jednym z kluczowych wydaje się brak społecznej gotowości do wzmacniania nowego modelu ojcostwa i szerzej – rodzicielstwa. Potrzeby obejmują konieczność zmian w organizacji pracy (np. zadaniowy czas pracy, elastyczne godziny pracy, możliwość pracy zdalnej, wsparcie socjalne, opieka nad dzieckiem, większy poziom wyrozumiałości związanej z nieobecnością pracownika z powodu choroby dziecka), w edukacji (kształtowanie wiedzy na temat rodzicielskiego zaangażowania i jego znaczenia w rozwoju dziecka i korzyści dla całej rodziny) oraz w służbie zdrowia (wzmocnienie akceptacji ojców uczestniczących w procesie leczenia swojego dziecka i traktowanie ich jako opiekunów na równi z matką). Chodzi więc o to, by w efekcie tych zmian zwiększała się świadomość przede wszystkim ojców (ale też całego społeczeństwa) i wynikające z niej przekonanie, że ich zaangażowanie w opiekę nad dzieckiem jest niezbędne dla jego prawidłowego rozwoju, służy całej rodzinie i współcześnie stanowi jeden z kluczowych elementów definiujących ich męskość.

Zasadne jest więc kontynuowanie działań eksploracyjnych mających na celu rozpoznawanie, w coraz szerszym zakresie, kierunków przemian w obrębie modelu ojcowskiego. Należy założyć, że realizowane w różnych obszarach życia społecznego w sposób systematyczny i konsekwentny wzmocnienia nowego ojcostwa utrwala model ojca zaangażowanego, poszerzając tym samym repertuar rozwojowych korzyści wszystkich podmiotów życia rodzinnego.

BIBLIOGRAFIA

- Arcimowicz, K. (2003). *Obraz mężczyzny w polskich mediach. Prawda – Fałsz – Stereotyp*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Arcimowicz, K. (2008). Nowe wzory relacji mężczyzna – dziecko w polskich mediach. W: J. Izdebska (red.), *Media elektroniczne – kreujące obraz rodziny i dziecka* (s. 228–239), Trans Humana.
- Atkinson, J. (2022). Involved fatherhood and the workplace context: A new theoretical approach. *Gender, Work & Organization*, 29(3), 845–862. <https://doi.org/10.1111/gwao.12789>
- Bakiera, L. (2014). Zaangażowanie w rodzicielstwo na tle współczesnej rodziny. *Kultura i Edukacja*, 102(2), 146–172.
- Barker, G., Garg, A., Heilman, B., van der Gaag, N., Mehaffey, R. (2021). *Ojcostwo na świecie 2021. Rozwiązania systemowe mające na celu osiągnięcie prawdziwej równości w wykonywaniu pracy opiekuńczej*. Raport. Promundo-US.
- Bieńko, M. (2018). Rola ojca w procesie „przedłużonego dorastania” dzieci. *Roczniki Nauk Społecznych*, 46(2), 29–49. <https://doi.org/10.18290/rns.2018.46.2-2>
- Bierca, M.M. (2014). Urlopy „tacierzyńskie” w Polsce – silny trend czy chwilowa moda? Rozważania w kontekście przemian ról w rodzinie. *Studia Socjologiczne*, 4(215), 41–58.

- Bierca, M.M. (2019). *Nowe wzory ojcostwa w Polsce*. Borgis.
- Bilińska, P. (2018). „Tata zaangażowany” – współczesny model ojcostwa na podstawie wybranych blogów parentingowych. *Humanistyka i Przyrodoznawstwo*, (24), 139–153.
- Bożewicz, M. (2020). Modele życia małżeńskiego Polaków. *Komunikat z badań CBOS*, (157), 1–8.
- Budrowska, B. (2008). Tacierzyństwo, czyli nowy wzór ojcostwa. *Kultura i Społeczeństwo*, 52(3), 123–151.
- Cabrera, N.J., Fitzgerald, H.E., Bradley, R.H., Roggman, L. (2014). The ecology of father–child relationships: An expanded model. *Journal of Family Theory and Review*, 6(4), 336–354. <https://doi.org/10.1111/jftr.12054>
- Cano, T., Perales, F., Baxter, J. (2019). A matter of time: Father involvement and child cognitive outcomes. *Journal of Marriage and Family*, 81(1), 164–184 <https://doi.org/10.1111/jomf.12532>
- Coraz więcej ojców korzysta z urlopu rodzicielskiego. (2024). Bankier.pl. <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Coraz-wiecej-ojcow-korzysta-z-urlopu-rodzicielskiego-To-wciaz-nieco-ponad-1-proc-8673302.html>
- Dąbrowska-Wnuk, M., Soroka, J. (2017). Zaangażowanie mężczyzn – przyszłych ojców w proces oczekiwania narodzin dziecka a styl przywiązania do partnerki. *Humanum. Międzynarodowe Studia Społeczno-Humanistyczne*, 25(2), 19–38.
- Diniz, E., Brandão, T., Monteiro, L., Verissimo, M. (2021). Father involvement during early childhood: A systematic review of the literature. *Journal of Family Theory & Review*, 13(1), 77–99. <https://doi.org/10.1111/jftr.12410>
- Dybowska, E. (2018). Współczesne formy życia rodzinnego i małżeńskiego. W: B. Sieradzka-Baziur (red.), *Pedagogika rodziny na początku XXI wieku w świetle pojęć i terminów* (s. 35–58). Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1158 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów oraz uchylająca dyrektywę Rady 2010/18/UE, Dz.Urz.UE L 188 z 12.07.2019 (2019).
- Dzwonkowska-Godula, K. (2011). Ojcostwo jako instytucja i doświadczenie w świetle wypowiedzi młodych wykształconych ojców. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Sociologica*, 39, 111–127.
- Fagan, C., Norman, H. (2016). Which fathers are involved in caring for pre-school age children in the United Kingdom? A longitudinal analysis of the influence of work hours in employment on shared childcare arrangements in couple households. W: E. Ruspini, I. Crespi (red.), *Balancing work and family in a changing society: The fathers' perspective* (s. 83–98). Palgrave Macmillan.
- Father_ing. (b.d). Blog poświęcony ojcom i ojcostwu. <https://www.facebook.com/FatheringDaily>
- Fujiwara, T., Okuyama, M., Takahashi, K. (2010). Paternal involvement in childcare and unintentional injury of young children: A population-based cohort study in Japan. *International Journal of Epidemiology*, 39(2), 588–597. <https://doi.org/10.1093/ije/dyp340>
- Gębka, M. (2007). Ojciec jako rodziciel. *Wizerunki ról rodzinnych. Roczniki Socjologii Rodziny*, 18, 89–108.
- Grużewska, A. (2014). Ojcowie małych dzieci – doświadczenia, obserwacje i wnioski z pracy w ramach programu Dobry Rodzic – Dobry Start Fundacji Dzieci Niczyje. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 13(3), 229–248.
- Janowicz, K., Włodarczyk, J. (2022). Rodzicielstwo w przekonaniach i zachowaniach współczesnych polskich ojców – znaczenie (nie)zamieszkiwania z dzieckiem. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 21(4), 161–192.
- Kato, T., Fujii, M., Kanatani, K., Niwa, F., Hirabayashi, K., Nakayama, T., Itakura, S., Japan Environment and Children’s Study (JECS) Group. (2023). Paternal involvement in infant care

- and developmental milestone outcomes at age 3 years: the Japan Environment and Children's Study (JECS). *Pediatric Research*, 95, 785–791. <https://doi.org/10.1038/s41390-023-02723-x>
- Kornas-Biela, D. (2001). Współczesny kryzys ojcostwa. W: D. Kornas-Biela (red.), *Oblicza ojcostwa* (s. 171–192). Towarzystwo Naukowe KUL.
- Kroll, M.E., Carson, C., Redshaw, M., Quigley, M.A. (2016). Early father involvement and subsequent child behaviour at ages 3, 5 and 7 years: Prospective analysis of the UK Millennium Cohort Study. *PloS One*, 11(9), e0162339. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0162339>
- Lamb, M. (1987), Introduction. The emergent American father. W: M.E. Lamb (red.), *The fathers role: Cross cultural perspectives* (s. 3–24). Routledge.
- Lewicka, M. (2020). Przemiany roli ojca we współczesnej kulturze. Implikacje pedagogiczne. *Teologia i Moralność*, 15(1(27)), 201–212. <https://doi.org/10.14746/tim.2020.27.1.13>
- Liu, Y., Dittman, C.K., Guo, M., Morawska, A., Haslam, D. (2021). Influence of father involvement, fathering practices and father-child relationships on children in mainland China. *Journal of Child and Family Studies*, 30(8), 1858–1870. <https://doi.org/10.1007/s10826-021-01986-4>
- Mariański, J. (2017). Indywidualizacja rodziny w ponowoczesnym społeczeństwie. *Władza Sądzenia*, 13, 178–191.
- McWayne, C., Downer, J.T., Campos, R., Harris, R.D. (2013). Father involvement during early childhood and its association with children's early learning: A meta-analysis. *Early Education and Development*, 24(6), 898–922. <http://dx.doi.org/10.1080/10409289.2013.746932>
- Michoń, P. (2016). Udział ojców w czynnościach związanych z opieką nad dzieckiem – międzynarodowa analiza porównawcza. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (438), 64–80. <https://doi.org/10.15611/pn.2016.438.04>
- Muszyńska, E. (2015). Opieka w perspektywie psychologicznej. W: E. Jundziłł, R. Pawłowska (red.), *Pedagogika opiekuńcza. Przeszłość – Terażniejszość – Przyszłość* (s. 139–157). Wydawnictwo Harmonia.
- Nafisah, A.D., Pranoto, Y.K.S., Nuzulia, S. (2023). The Impact of Father Involvement in the Early Childhood Problematic Behavior. *Jurnal Pendidikan Usia Dini*, 17(1), 14–30. <https://doi.org/10.21009/JPUD.171.02>
- Norman, H., Elliot, M., Vanchugova, D. (2023). How important is early paternal engagement? Deriving longitudinal measures of fathers' childcare engagement and exploring structural relationships with prior engagement and employment hours. *Journal of Family Issues*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/0192513X231214642>
- Ostrouch-Kamińska, J. (2015). *Rodzina partnerska jako relacja współzależnych podmiotów. Studium socjopedagogiczne narracji rodziców przeciężonych rolami* (wyd. 2). Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Ratajczak, Ł.P., Kozłowska, A. (2023). Zmiana modelu ojcostwa. W stronę równoważenia ról rodzicielskich i budowania równowagi pomiędzy życiem zawodowym a rodzinnym. *Resocjalizacja Polska*, 26, 239–254. <http://dx.doi.org/10.22432/pjsr.2023.26.15>
- Sapińska, B. (2020). *Na czym polega zaangażowane rodzicielstwo*. <https://psychologdlarodziny.pl/index.php/2020/03/02/na-czym-polega-zaangazowane-rodzicielstwo/>
- Sikorska, M. (2009). *Nowa matka, nowy ojciec, nowe dziecko, o nowym układzie sił w polskich rodzinach*. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Sikorska, M. (2012). Życie rodzinne. W: A. Giza, M. Sikorska (red.), *Współczesne społeczeństwo polskie* (s. 185–228). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sosnowski, T. (2018). *Ojcostwo w perspektywie pokoleniowej. Studium socjopedagogiczne*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.

- Sosnowski, T., Konaszewski, K. (2018). Od tradycyjnego do nowego modelu ojcostwa – potrzeba pedagogicznej zmiany. *Roczniki Nauk Społecznych*, 46(2), 51–63. <https://doi.org/10.18290/rns.2018.46.2-3>
- Szlendak, T. (2009). O naskórkowej (lub kosmetycznej) przemianie męskości. W: M. Sikorska (red.), *Być rodzicem we współczesnej Polsce. Nowe wzory w konfrontacji z rzeczywistością* (s. 62–77). Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Szlendak, T. (2011). *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Tryc, A. (2021). Urlopy tacierzyńskie jako instytucjonalny dowód zmian w postrzeganiu roli ojca na przestrzeni lat. *Kultura i Wychowanie*, 19(1), 129–141. https://doi.org/10.25312/2083-2923.19/2021_08at
- Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw Dz.U. 2023 poz. 641 (2023) (Polska).
- Walczak, A. (2021). *Pomiędzy rolą przypisaną i realizowaną. Portret ojców z rodzin wielkomiejskich*. Wydawnictwo Naukowe ChAT.
- Wang, L., Wang, T., Li, H., Guo, K., Hu, L., Zhang, S., Rozelle, S. (2022). Parental self-perception, parental investment, and early childhood developmental outcomes: Evidence from rural China. *Frontiers in Public Health*, 10, 820113. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.820113>
- Włodarczyk, J. (2014). Być tatą. Wyniki badania polskich ojców. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 13(3), 94–138.
- Włodarczyk, J. (2021). *Ojciec – dziecko, dziecko – ojcu*. <https://teamrodzina.pl/2021/06/23/ojciec-dziecku-dziecko-ojcu/>
- Włodarczyk, J. (2022). *Tata 2022. Raport z badania polskich ojców*. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.
- Wróblewska-Skrzek, J. (2017). Nowe ojcostwo czy kryzys ojcostwa? Przemiany roli mężczyzny w rodzinie. *Uniwersyteckie Czasopismo Socjologiczne*, 18(1), 33–40.
- Zabłocka, A. (2022). *Tata to całkiem fajny facet. Nowe badania pokazują, jak ojcowie oceniają swoje rodzicielstwo*. [dadhero.pl. https://dadhero.pl/289738,modele-ojcostwa-badania-ktore-pokazuja-jacy-sa-wspolczesni-ojcowie](https://dadhero.pl/289738,modele-ojcostwa-badania-ktore-pokazuja-jacy-sa-wspolczesni-ojcowie)
- Zielińska-Król, K. (2013). Ojcostwo na początku XXI wieku – kryzys ojcostwa i „nowe” ojcostwo. *Roczniki Nauk o Rodzinie*, 5(60), 83–94.
- Zięba-Kołodziej, B. (2012). Partnerstwo rodziców w opiece nad dzieckiem i w jego wychowaniu. W: J. Brągiel, B. Górnicka (red.), *Rodzicielstwo w kontekście współczesnych przemian społecznych* (s. 149–163). Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.

Author: Łukasz P. Ratajczak

Title: Transposition of the fatherhood model in the space of social life. Areas, implications and the need for enhanced education

Keywords: role of the father; new fatherhood model; involved fatherhood; new father; educational reinforcement of the father's role

Discipline: Pedagogy

Language: Polish

Document type: Article

Summary

The article compiles information relating to the transposition of the model of fatherhood, which refers to the changes observed in the gradual and, in recent decades, intensified departure from traditional patterns and expectations of the father's role, in favour of the creation of new styles of parental functioning of modern men. The new model of fatherhood benefits all family members, especially children. Given the firmly entrenched model of traditional fatherhood, there is a need to reinforce this emerging construct. As a result of educational and supportive activities, the idea is to achieve, on the one hand, greater paternal involvement in caregiving responsibilities and, at the same time, overcome inequalities in family relations, and on the other hand, enhance the social and cultural acceptance of the model of active fatherhood.